

Barbara Smolińska-Theiss

*Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej*

***Rok Janusza Korczaka
Społeczno-pedagogiczne wyzwania,
oczekiwania, działania***

W dniu 16 października 2011 roku decyzją parlamentu Rzeczypospolitej rok 2012 ustanowiono *Rokiem Janusza Korczaka*. Inicjatorem tego przedsięwzięcia był rzecznik praw dziecka RP Marek Michałak. W 2012 roku upływa siedemdziesiąt lat od tragicznej śmierci Janusza Korczaka (Henryka Goldszmita) w nazistowskim obozie zagłady w Treblince. Mija jednocześnie sto lat od założenia Domu Sierot w Warszawie przy ulicy Krochmalnej, unikalnej placówki wychowawczej dla dzieci żydowskich, w której Janusz Korczak budował i rozwijał idee pedagogiczne wykraczające poza standardy opieki wychowawczej tamtych lat.

Rok korczakowski to wielka lekcja, program edukacji społecznej skierowanej do dorosłych i dzieci, do szkoły, Kościoła, a przede wszystkim do rodziny i rodziców. Czego możemy się nauczyć od Korczaka, o Korczaku, co pozwoli nam lepiej poznać, zrozumieć, mądrzej wychowywać nasze dzieci, rozwijać z nimi lepsze relacje i wspólnie budować lepszą przyszłość dzieci, rodziców i całego społeczeństwa?

Inicjatywą roku Janusza Korczaka staramy się wspierać i rozwijać ruch korczakowski w Polsce i za granicą. Przesłanie pedagogiczne kierujemy do środowisk akademickich, organizacji międzynarodowych, do mediów, polityków społecznych, organizacji non-profit i szerokiego grona ludzi, którym bliskie są idee dziecka, dzieciństwa i praw dzieci.

Korczakowska spuścizna

Zarówno o Januszu Korczaku, jak i o jego dziedzictwie możemy powiedzieć, że są znane i nieznane. Większości osób Korczak kojarzy się z literaturą dla dzieci, z książkami *Król Maciuś I*, *Kajtuś Czarodziej*. Znany, utrwalony przez Andrzeja Wajdę jest filmowy obraz Janusza Korczaka jako tragicznej, heroicznej postaci walczącej o godność człowieka w nieludzkich czasach i warunkach pogardy, tryumfu zła, zniszczenia, cierpienia, mordów ludności żydowskiej stłoczonej w warszawskim getcie.

Znacznie słabiej znana jest pedagogiczna spuścizna Korczaka. *Wybór pism Janusza Korczaka*, wydany w 1957/1958 roku, a także kolejna czterotomowa edycja *Pism wybranych* z początku lat osiemdziesiątych są jak dotąd unikatowym, mało dostępnym źródłem studiów nad Korczakiem. Podobny charakter ma niszowa, dostępna tylko w wybranych bibliotekach edycja *Dzieła Korczaka* sponsorowana przez Fundację Janusza Korczaka, wydawana od 1992 roku zrazu przez Oficynę Wydawniczą Latona, następnie przez Instytut Badań Literackich. Obejmuje ona szesnaście tomów dokumentujących całość dorobku pedagogicznego, publicystycznego, literackiego Janusza Korczaka wraz z odpowiednimi odsyłaczami i uzupełnieniami bibliograficznymi. Jest to jednak publikacja wewnętrzna, nierynkowa, która nie trafia do otwartego obiegu. Na szczęście w bardzo dużym nakładzie, w kolejnych edycjach w wydawnictwie Jacek Santorski oraz wydawnictwie Żak ukazało się najważniejsze dzieło Janusza Korczaka *Jak kochać dziecko (Dziecko w rodzinie)* oraz *Prawo dziecka do szacunku* (Korczak 2002).

Trudności z dostępem do twórczości Korczaka, zamknięte prawa wydawnicze do tej spuścizny szczególnie dotkliwie odczuwane są w roku jubileuszowym. Można mieć nadzieję, że planowana przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka edycja prac *Jak kochać dziecko* oraz *Prawidła życia* chociaż częściowo wypełnią te braki. Bardzo bogata jest natomiast literatura analizująca biografię, twórczość, recepcję dorobku Janusza Korczaka. Są to prace o charakterze dokumentacyjnym i biograficznym. Wśród nich warto wspomnieć o książce Hanny Mortkowicz-Olczakowej *Janusz Korczak* (1978) i najnowszej publikacji *Korczak. Próba biografii* Joanny Olczak-Roniker (2011). Jest wiele analitycznych prac pokazujących drobiazgowo twórczą drogę Korczaka, jak *Kalendarz życia, działalności i twórczości Janusza Korczaka* (Falkowska 1989). Są także dzieła łączące wątki biograficzne z prezentacją i analizą twórczości Korczaka, na przykład *Mysł pedagogiczna Janusza Korczaka. Nowe źródła* (Falkowska 1983); *Korczak* (Wołoszyn 1978); *Janusz Korczak i jego dokonania* (Jakubowski 1996); *Janusz Korczak. Pisarz — wychowawca-mysliciel* (Kirchner, red. 1997). Osobne, szczególne miejsce wśród badaczy spuścizny Korczaka zajmują opracowania Aleksandra Lewina. Autor łączy w nich wątki biograficzne, wspomnieniowe (Lewin był wychowankiem Korczaka) z analizą społeczno-pedagogiczną. W unikalnym dziele *Korczak znany i nieznan* (Lewin 1999) autor próbuje uwypuklić społeczne i polityczne zaangażowanie Korczaka. W tej perspektywie analizuje idee korczakowskiej pedagogiki i system wychowawczy Korczaka. Odważnie mierzy się z mitami i skomplikowanymi uwikłaniami polsko-żydowskimi twórczości Korczaka. Zwraca uwagę na wychowanie kolektywne, na samorządność, współzrządzenie, są

koleżeński. Stawia pytania o odczytanie idei Korczaka w perspektywie współczesnych wyzwań.

Bibliografia prac Janusza Korczaka i prac o Korczaku jest bardzo obszerna. W zestawie prac polskojęzycznych za lata 1943–1987 figuruje 990 pozycji (Lewin 1988). Bardzo obszerna jest także bibliografia prac niemieckojęzycznych. W roku 2012 planowane jest wydanie za granicą podstawowych prac Korczaka: *Prawo dziecka do szacunku* ukaże się w języku fińskim, rumuńskim, bułgarskim, niemieckim, włoskim; *Jak kochać dziecko* w języku francuskim, rumuńskim, bułgarskim, węgierskim włoskim. W wielu krajach europejskich zapowiedziane jest tłumaczenie podstawowych utworów Korczaka adresowanych do dzieci (*Król Maciuś I*, *Król Maciuś na bezludnej wyspie*, *Kajtuś Czarodziej*, *Bankructwo małego Dżeka*).

Rośnie zainteresowanie ideami i spuścizną Janusza Korczaka. Zmienia się także recepcja jego dzieł. Powoli w przeszłość odchodzą portrety Korczaka budowane w okresie PRL (Theiss 1994). Coraz trudniej utrzymać portret Korczaka jako lewicowca, ideologa porównywanego do Antoniego Makarenki. Jednostronny wydaje się również martyrologiczny portret Korczaka sprowadzający jego dzieło do ostatnich tragicznych lat w getcie. Niepotrzebną mitologizacją jest również próba sakralizacji Korczaka i porównywanie go do św. Franciszka z Asyżu.

Współczesne odczytywanie idei Janusza Korczaka i renesans zainteresowania jego pracami łączą się przede wszystkim ze społeczno-pedagogicznym przesłaniem adresowanym do świata dorosłych i dzieci. Jest to wołanie o godność, wartość dziecka, o jego prawa, o dziecięce obywatelstwo, o miejsce dziecka w rodzinie, w szkole, w społeczności lokalnej, w społeczeństwie. Jest to spojrzenie na dziecko w perspektywie nowej kultury wychowania i nowej polityki społecznej.

Idee korczakowskie nie znalazły podatnego gruntu w pedagogice PRL. Miały wtedy charakter raczej wizytówki społeczno-politycznej legitymizującej polskie władze na arenie międzynarodowej. W kraju myśl Korczaka i jego biografia nie mieściła się w kanonach zideologizowanej pedagogiki dyrektywnej, wąsko-metodycznej i ześrodkowanej na formalnych wymaganiach procesu kształcenia oraz wychowania. W tej pedagogice nie było miejsca dla dziecka, dziecko było prawie nieobecne.

Do Polski idee Korczaka trafiły wyraźniej w latach osiemdziesiątych za sprawą przede wszystkim współpracy polsko-niemieckiej i transmisji między pedagogiką niemiecką i polską. Dotyczyła ona nowego modelu pedagogiki otwartej, podmiotowej, a zarazem zaangażowanej społecznie i opowiadającej się po stronie mniejszości społecznych, do których zaliczano dzieci i kobiety. Taki charakter miała pedagogika emancypacyjna i związany z nią ruch emancypacji dzieci rozwijany przez środowisko młodych, często lewicujących alternatywnych rodziców, nauczycieli, dziennikarzy, pastorów, naukowców. W tygły tych sprzecznych, czasami anarchistycznych lub wręcz nihilistycznych stanowisk związanych z wychowaniem powoli kształtował się nowy obszar międzydyscyplinarnych badań nad dzieckiem i dzieciństwem. Dziecko ponownie, jak na początku XX wieku, znalazło się w centrum zainteresowania pedagogiki. Na plan pierwszy wysunęła się społeczno-pedagogiczna kategoria „dzieciństwo”. Została ona zdefiniowana w perspektywie fenome-

logicznej jako świat dziecka, świat przeżywany (*Lebenswelt*), doświadczany, kreowany. W centrum zainteresowania stanęły pytania o dziecięce doświadczanie: Boga, religii, dobra, piękna, o dziecięce sensory życia, śmierci, porządków społecznych, kulturowych, ekonomicznych, politycznych. Dziecko stało się ważnym podmiotem kreującym swój dziecięcy świat. Mogło uchylić drzwi do tego świata, „wpuścić” doń dorosłego, wejść z nim w dialog. Właśnie ten dialogiczny charakter myśli Korczaka, swoiste spotkanie dorosłego od dziecka (J. Tarnowski, J. Bińczycka, A. Kamińska) uczenie się dorosłego od dziecka wzbudza takie zainteresowanie pedagogiki zachodniej.

Jest to inne spojrzenie na pedagogikę i praktykę wychowawczą. Wraz z renesansem badań nad dzieciństwem zmienia się perspektywa ontologiczno-epistemologiczna pedagogiki, pojawia się i umacnia nowy paradygmat nauk społecznych o edukacji. Pedagogika i praktyka wychowawcza wpisują się w ramy społeczno-kulturowe, są działaniem opartym na wyraźnych podstawach aksjologicznych. Dzieci stają się ważną grupą, odbijają dominującą i przyszłą kulturę. Są nośnikami zmiany społeczno-kulturowej. Są, podobnie jak wszyscy ludzie, osobami zanurzonymi w czasie i w przestrzeni. Doświadczają, działają, tworzą. Dla nauk społecznych oznaczało to wyjście dzieci z grupy społecznie marginalizowanej, przekroczenie granicy cienia. Dziecko zyskuje podmiotowość. Jak podaje J. Zinecker, powoli, w trudzie, w narastającym poczuciu odpowiedzialności buduje swoją biografie.

Badania nad dzieckiem i dzieciństwem zakreślają coraz wyraźniejsze pola (historia dzieciństwa, antropologia dzieciństwa, kultura dziecięca). Zyskują wielu zwolenników, rozwijają i umacniają swoje podstawy teoretyczne i metodologiczne. W tym właśnie obszarze czy nawet nurcie badań Janusz Korczak staje się ważną, znaczącą postacią. Przynajmniej dwa elementy decydują o tym, że zrazu zachodnia, a potem polska pedagogika tak bardzo otwierają się na idee Korczaka. Znaleźć je można przede wszystkim w treściach, w przesłaniach pedagogicznych, aksjologicznych Korczaka, w swoistej filozofii dziecka i w coraz bardziej narastającym ruchu praw dziecka. Wiążą się one też z nowym paradygmatem metodologicznym pedagogiki, ze zwrotem w stronę badań kulturowych, interpretacyjnych, odsłaniających ludzkie sensory i znaczenia nadawane światu w perspektywach indywidualnych i grupowych (badania antropologiczne, etnograficzne, narracyjne, *oral history*, *action research*). Dzieło Janusza Korczaka bardzo dobrze wpisuje się w zmiany zachodniej pedagogiki dzieciństwa. Odpowiada tym zmianom, wzmacnia je. Pedagogika Korczaka tworzy pomost między tradycyjną pedagogiką pozytywistyczną i pedagogiką sięgającą diltheyowskiego nurtu nauk o duchu, pedagogiki zakorzenionej w kulturze i filozofii zwróconej ku badaniom jakościowym. Korczak jest z jednej strony precyzyjnie akademicki. Marzy o napisaniu wielkiego dzieła, syntezy wiedzy o dziecku. Z lekarską dokładnością waży, mierzy, porównuje. Z drugiej strony swoją wiedzę przekazuje w formie eseju, zwraca się do starszego i młodszego czytelnika, polemizuje, stosuje metafory, bawi się językiem. Do pedagogiki wprowadza narrację, interpretacje, perswazję, prowokację. Jako pierwszy w pedagogice wprowadza, zapisuje dziecięce narracje (*Wspomnienia z maleńkości*). Przekracza ramy standardowej pedagogiki psychologicznej okresu międzywojennego, łamie podziały na dorosłych i dzieci, wprowadza do pedagogiki dziecięcą codzienność, zwyczaj-

ność z całym arsenałem imponderabilii: sznurków, kapsli, kamyków, patyków. Pisze wreszcie o tym, o czym się nie pisało: o dziecięcej biedzie, wszach, onanizmie, moczeniu się. Zmusza czytelnika do refleksji, do zastanowienia się. Stroni od łatwych reguł, przepisów wychowawczych, odsłania dziecięcy świat. Pokazuje zwykłość i niezwykłość dziecka i dzieciństwa. Sięga do najprostszych i najważniejszych spraw w relacjach dzieci z dorosłymi. Pokazuje miłość, szacunek, trud rośnięcia dziecka i trud wychowawczy rodzica czy nauczyciela. Te właśnie elementy przekraczania granic, transgresji powodują, iż dzieło Korczaka staje się dzisiaj czytelnym przesłaniem.

Główne idee Roku Janusza Korczaka

Program Roku Janusza Korczaka koncentruje się wokół trzech idei: *godność dziecka, prawa dziecka, dziecięce obywatelstwo*. Tworzą one fundament społeczno-pedagogicznego dziedzictwa Janusza Korczaka. Mają charakter uniwersalny, przekraczają granice kultur, religii, polityki. Są czytelnym dziedzictwem, wyzwaniem i zadaniem wpisującym się w społeczny program upodmiotowienia i emancypacji dzieci, budowania nowej polityki społecznej respektującej prawa najmłodszych.

Godność dziecka. Dziecko jest cudem Boga i Natury — powtarzał Korczak. Dziecko jest osobą, ma swoją niezbywalną godność i wolność. Tę godność można naruszyć, krzywdą dziecka, przemocą, gwałtem, ale nie można jej zabrać, zniszczyć. Godność jest trwale przypisana do osoby na każdym etapie jej rozwoju. Wynika z prawa naturalnego i prawa pozytywnego przyznawanego dzieciom. Godność dziecka jest uniwersalnym prawem do posiadania praw, jest posagiem ludzkiego bytu. Godność przysługuje dziecku w sposób istotny, równy, nierozłączny, niezależnie od rasy, religii, wieku, wyznania, narodowości oraz innych przymiotów. Dziecko posiada taką samą godność jak każda inna istota ludzka. Posiada także szczególną wartość.

Jak pokazuje historia i etnografia dzieciństwa, odkrywanie godności i wartości dziecka było procesem długim i powolnym, meandrującym dążeniem, które musiało pokonywać wiele przeszkód. Widać w tym kulturowy dualizm i paradoks. Było to zrazu oddzielenie Boskiego daru rodzicielskiej płodności, gotowości przyjęcia dziecka do rodziny i wspólnoty od wartości samego dziecka, od jego miejsca w rodzinie oraz społeczności lokalnej. Jak dowodzi Maria Zadrożyńska (1988) w polskiej kulturze ludowej nie tyle dziecko jako osoba, ale rodzicielskie łono, brzemiennność, poród i połów miały szczególną wartość sakralną. Dziecko było ważnym, ale nie najważniejszym aktorem porodu. Dzieci rodziły się i umierały. Kołyska i trumienka były przez wieki naturalnym znakiem życia małżeńskiego. Nowo narodzone maleństwo, a także małe dziecko do pewnego wieku nie było otaczane szczególnym pietyzmem. Nie nadawano mu wyjątkowego znaczenia ani wartości. Jego dalsze życie było ciągle zawieszona między ziemskim a boskim światem.

Idee korczakowskie zasadniczo odbiegają od takiego myślenia. Dziecko staje w centrum zainteresowania. Ma niezbywalną godność osoby ludzkiej. Dla Korczaka godność dziecka jest powiązana z wolnością i podmiotowością. Dziecko jest aktywnym podmiotem, rozwija się, poznaje, uczy, pyta, błądzi, dziwi się. Bo czymże jest dziecko — pyta Korczak

i zaraz dodaje, że „jest najdoskonalszym tworem obdarzonym mocą rozwoju, jest ustrojem rosnącym”. Korczak walczy, nawołuje o uznanie godności dziecka. Dziecko rośnie, rozwija się. Odkrywa świat, oswaja się z tym światem, uczy się żyć. Dziecko jest ważne, godne szacunku i podziwu w czasie i w miejscu, w którym się znajduje. Dziecko jest człowiekiem tu i teraz, podkreśla Korczak. „Nie ma dzieci, są ludzie” — to Korczakowskie motto znalazło się w logo Roku Janusza Korczaka. Dziecięce człowieczeństwo, godność i szacunek nie odnoszą się bynajmniej do perspektyw dorosłości. Dziecko jest pełnym, ważnym, najważniejszym człowiekiem ze swoim dziecięcym światem sukcesów, porażek, smutków i radości.

Dziecko jest filozofem, poetą — dowodzi Korczak w *Prawidłach życia*. Pisze: „Poeta jest człowiek, który bardzo się weseli bardzo się martwi, łatwo się gniewa i mocno kocha — który silnie czuje, wzrusza się, współczuje. I takie są dzieci. A filozofem jest człowiek, który się bardzo zastanawia i chce koniecznie wiedzieć, jak wszystko jest naprawdę. I znów, takie są dzieci” (Korczak 2003, s. 100).

Poezja i filozofia łączą się immanentnie z dzieciństwem. Są dziecięcą postawą wobec życia i świata. Ale to jest inna filozofia. Niektórzy nazywają to filozofią nieprofesjonalną. Przedmiotem i punktem odniesienia dziecięcej filozofii i filozofowania jest... codzienność. Codzienność dopiero od niedawna stała się ważna, ciekawa, zaczęli się nią zajmować historycy, socjologowie, antropolodzy kultury. Korczak odkrył dziecko i jego codzienny dziecięcy świat, odkrył wielkość rzeczy małych, także dziecięcych pudełek, piątek, patyków, kamyków. Dzisiaj byśmy powiedzieli, że nadał im ludzką wartość, jaką tym wszystkim imponderabiliom dzieciństwa nadają dzieci. Rzeczy zawsze są czyjeś i coś znaczą. Pewnie za Florianem Znanieckim moglibyśmy stwierdzić, że patyki, kamyki, kapsle, sznurki mają „współczynnik dzieciństwa”. Jest w nich wartość, znaczenie, ale także dziecięce zadziwienie.

Skąd Korczak czerpał tę wiedzę o dziecku, kim był dla dzieci? Odpowiedź na to pytanie przybliży Aleksander Hertz w swoich wspomnieniach o Starym Doktorze: „Mówiono o Doktorze że był Przyjacielem Dziecka (przez duże P i D)... On był czymś nieskończenie większym. On przede wszystkim był poetą dziecka (...). Jako poeta był tym, kogo odtwarzał. Rozumiał dziecko, bo się z nim utożsamiał, bo mógł się w dziecko wcielić. Nie wiem z kim w literaturze światowej można by Doktora-poetę dziecka porównać? Chyba z nikim” (Hertz 1991, s. 407).

Korczakowskie dziecko jest filozofem i poetą, ale jednocześnie to Korczak jest filozofem i poetą dzieciństwa. Ten kunszt Korczaka nie jest abstrakcją, pięknoduchostwem myśli oderwanych od realiów. Przeciwnie — wyrasta z codzienności, ze zwykłych rzeczy, zwykłych zobowiązań i czynności wykonywanych tysiącokrotnie razem z dziećmi: z czyszczenia butów, obcinania włosów, zbierania naczyń ze stołu.

Korczak pierwotnie marzy, żeby zostać pisarzem. Szuka miejsca dla siebie. Nęci go młodopolska maniera literacka. Pociągają go także dokonania wielkich myślicieli i reformatorów społecznych: Edwarda Abramowskiego, Ludwika Krzywickiego, Stefanii Sempołowskiej. Studiuje dzieła wielkich pedagogów. Poznaje prace Johanna Heinricha Pestalozziego, Georga Kerschensteinera, Augusta Froebela. Poznaje szkoły

pracy w Szwajcarii, Francji, Belgii, w Anglii — skauting, kluby dziecięce w Szwecji (Falkowska 1989, s. 193).

Korczak nie wiąże się jednak z tradycyjną nauką akademicką. Nie pasuje do tej nauki. Znajduje dla siebie miejsce wśród reformatorów, społecznych, innowatorów wychowania zgrupowanych wokół Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej kierowanego przez Marię Grzegorzewską oraz w Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wolnej Wszechnicy Polskiej, gdzie pod kierunkiem Heleny Radlińskiej wykuwały się podstawy polskiej pedagogiki społecznej i pracy socjalnej.

Wcześniej jednak, w roku 1917, trzydziestopięcioletni wówczas Korczak — lekarz, żołnierz, ordynator polowego lazaretu dywizyjnego w Głuboczku na Ukrainie — pisze swój słynny esej *Jak kochać dziecko*. Jest to dzieło szczególne, pisane pod hukiem armat, pełne mądrości, ale i ciepła, liryzmu mieszającego się z determinacją i wojskowym porządkiem.

Prawa dziecka. Już na początku tego działu zarządzi wojskowy apel. „Bacność Albo porozumiemy się teraz albo rozejdziemy na zawsze”. Rzuci wojskową komendę: „Wzywam o Magna Charta Libertatis, o prawa dziecka” (Korczak 2002, s. 54). Wymieni trzy: prawo dziecka do śmierci, prawo dziecka do dnia dzisiejszego, prawo dziecka, by było tym, czym jest. Dziesięć lat później będzie mówił o prawie dziecka do szacunku, prawie dziecka by było, czym jest.

W jakim znaczeniu Korczak używa terminu *prawo*? Korczak nie był pierwszym, który mówi o prawach i ochronie prawnej dzieci. Upominał się o nie ruch robotniczy, w Polsce o prawa dziecka robotniczego do nauki, do rozwoju walczyła Stefania Sempołowska. O prawa do ochrony zdrowia, rekreacji nawoływali lekarze, higieniści. Docierały do Polski międzynarodowe inicjatywy ochrony przez karami kryminalnymi i przemocą wobec dzieci (i zwierząt).

W 1908 roku przyjęto w Anglii ustawę o opiece i ochronie nad matką i dzieckiem *Children Act* lub *Habeas corpus*, o której Marian Balcerek mówi, że była pierwszą kodyfikacją praw dziecka. W tym samym roku powstała stała inicjatywa Międzynarodowe Kongresy Wychowania Moralnego. Skupiła ona grono wybitnych badaczy i działaczy zajmujących się dzieckiem i dziecięctwem (Jean Piaget, Friedrich Wilhelm Foerster, Georg Kerschensteiner, Peter Petersen, Robert Baden-Powell). W 1913 roku organizowany jest w Brukseli I Międzynarodowy Kongres Opieki nad Dzieckiem z udziałem przedstawicieli wielu państw i organizacji. W 1919 roku powstaje pierwsza na świecie organizacja chroniąca dzieci przed wojną, głodem, wyzyskiem zwana Save the Children lub po szwedzku Radda Barnen (Balcerek 1986).

Wreszcie najważniejsza inicjatywa okresu międzywojennego — w 1924 roku Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjmuje Deklarację Praw Dziecka zwaną deklaracją genewską. Czytamy w niej: „Niniejszą Deklaracją, zwaną Deklaracją Genewską, mężczyźni i kobiety wszystkich narodów uznają, że ludzkość powinna dać dziecku wszystko, co posiada najlepszego i stwierdzają, że ciężar na nich, bez względu na rasę, narodowość i wyznanie następujące obowiązki. Dziecku powinno się dać możliwość normalnego rozwoju fizycznego i duchowego. Dziecko głodne powinno być nakarmione, dziecko

powinno otrzymać w pierwszej kolejności pomoc w czasie klęski. Dziecko powinno być przygotowane do zarobkowania i chronione przed wyzyskiem, dziecko powinno być wychowane w wierze”. Większość tych założeń i zdań znajdzie się później w Konwencji o prawach dziecka.

Korczak znał międzywojenny ruch na rzecz ochrony i praw dziecka. Popierał go i można powiedzieć, że włączał się w te działania. Korczakowskie prawa dziecka miały jednak inny charakter niż wspomniane akty prawne międzynarodowych i polskich gremiów. Bliższe były raczej filozoficznej i społecznej interpretacji prawa. Można je analizować w perspektywie prawa naturalnego odczytywanego z Natury człowieka i na podstawie boskiego zamysłu czyniącego z dziecka najdoskonalszy twór. Nie wdając się w szczegółowe dyskusje na temat pojęcia „prawo” i „źródła prawa”, odwołajmy się z jednej strony do arystotelesowskiego odniesienia prawa naturalnego do natury człowieka czy też, jak pisał Thomas Hobbes, do praktyki społecznej — prawa zwyczajowego (*jus*). Prawo naturalne łączy elementy społeczne z nadprzyrodzonymi. Jak dowodzi Michael Freeman współczesna koncepcja praw człowieka jest modyfikacją koncepcji prawa naturalnego (Freeman 2007, s. 32).

Korczakowskie prawa dziecka to z jednej strony moc Natury, która obdarzyła dwie komórki, pyłek, parę gram chemii tak niebywałą dynamiką rozwoju. To także uznanie dla dziecka — cudu Boga i Natury. Dziecko jest dobrem, dobrem najwyższym i czyni dobro.

Jest jednak szczególna cecha praw dziecka. Prawa te wykluwają się w relacji dziecko–dorosły. Z jednej strony dorośli dorastają do szacunku i ufności wobec dziecka, z drugiej strony dziecko uczy się zaufania do nas i samo mówi co jest jego prawem — pisze Korczak (Korczak 2002, s. 55). Prawa dziecka generują się zatem z relacji wychowawczej. Wyrastają z dialogu z dzieckiem. Mamy je dostrzec, odkryć i poznać. Simone Weil nazwie to odczytywaniem powinności: im jaśniej odczytamy tę powinność, tym bardziej jesteśmy gotowi ją spełnić (Weil 1996, s. 322). Thommas Hammarberg — przedstawiciel Rady Europy, propagator pedagogiki korczakowskiej — w uroczystym wykładzie z okazji przyznania mu doktoratu *honoris causa* w APS w Warszawie oznajmi, że „prawa dziecka są zadaniem edukacyjnym”.

Co kryje się za treścią tych praw? Najtrudniej mówić o prawie dziecka do śmierci. W eseju *Jak kochać dziecko* Korczak wymienia je na pierwszym miejscu. Dziesięć lat później w opracowaniu *Prawo dziecka do szacunku* właściwie to prawo pominie.

Najważniejsze u Korczaka jest jednak prawo dziecka do szacunku. To prawo Korczak przedstawia i rozwija w szczególnie sposób w eseju *Prawo dziecka do szacunku*, który uznawany jest za Korczakowskie pedagogiczne *credo*. W analizie korczakowskiego prawa dziecka do szacunku można dostrzec dwa wątki. Jest to po pierwsze wskazana wyżej godność i wartość dziecka, po drugie zaś — dziecięce obywatelstwo.

Dziecięce Obywatelstwo. Dziecko jest darem bożym, szczęściem rodziców, nadzieją społeczeństwa. Dziecka nie można traktować jako zadatku na przyszłe człowieczeństwo. Ono jest już człowiekiem. Tu i teraz. Nie potem, w jakichś innych czasach i przestrzeniach. Czym jest dziecięce obywatelstwo? Korczak używa tego określenia w tradycyjnym znaczeniu, tak jak je formułował Thomas H. Marshall. Mówi o obywatelstwie praw, uprawnień,

o prawach politycznych rozumianych jako prawo do głosu, wypowiedzania się, o prawach ekonomicznych i socjalnych. „Pierwszym i bezspornym jest prawo dziecka do wypowiedzania swych myśli” — napisze Korczak (2002, s. 55). A w innym miejscu doda: „Dziecko nie może myśleć jak dorosły ale może zastanawiać się nad poważnymi zagadnieniami dorosłych” (s. 112). Dziecko pyta, gdzie ja byłem jak mnie nie było, co to jest cień, dlaczego nie można od niego uciec, co będzie jak umrę, skąd się wziął pierwszy człowiek.

Przede wszystkim jednak dziecięce obywatelstwo widać w praktyce wychowawczej Domu Sierot i Naszego Domu. W „Tygodniku Nowym” w 1919 roku anonimowy sprawozdawca napisał „Dr Goldschmidt jest zdania, że dziecko jest jedynym rzeczoznawcą, prawodawcą sędzią wychowawców” (Falkowska 1989, s. 213). W innym miejscu Maryna Falska — współpracownica Korczaka z Naszego Domu powie: „pragniemy zorganizować społeczeństwo dziecięce na zasadach sprawiedliwości, braterstwa, równych praw i obowiązków” (1983, s. 302). Temu celowi służył korczakowski sąd, rada, a także gazetka, kalendarz, różnorodne listy, punktacje i zakłady. Dzieci miały prawo głosu, wypowiadały się publicznie o Domu Sierot, o Naszym Domu, publicznie oceniały swoje postępy i dokonania kolegów, ale i postępowanie wychowawców.

Obywatelstwo, jak dowodził klasyk nauk o społeczeństwie Thomas H. Marshall, jest statusem nadawanym tym, którzy są pełnoprawnymi członkami wspólnoty. Janusz Korczak walczył i przekonywał, aby dostrzec obecność dzieci w społeczeństwie i kulturze, ich miejsce, aby dać im głos, aby zrozumieć, że dzieci są pełnoprawnymi obywatelami. Dzisiaj gwarantuje im to zarówno Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, jak i konwencja o prawach dziecka. Daje im godność, wolność, prawa związane z rozwojem, z życiem rodzinnym z edukacją, zdrowiem, prawa socjalne, kulturalne, chroni przed wieloma niebezpieczeństwami.

Dziecięce obywatelstwo jest specyficzne „Dzieci różnią się od dorosłych, w ich życiu czegoś brak, a czegoś jest więcej” — przekonuje Korczak. I dodaje: „Dzieciom trzeba zrobić miejsce, budować odpowiednie warunki do rozwoju w rodzinie, w szkole, w środowisku lokalnym, społeczeństwie”. Chcielibyśmy, aby ten głos był współcześnie głosem respektowanym, słuchanym i szanowanym. Dzieci mają wiele do powiedzenia o sobie, o nas i o naszym wspólnym dziecięco-dorosłym świecie.

Dziecięce obywatelstwo jest u Korczaka celem i metodą pracy. Ma znaczenie pedagogiczne. Łączy trzy elementy: samodoskonalenie, samokontrolę i wychowanie we wspólnocie (wychowanie kolektywne). Maryna Falska stwierdzi, iż ma ono pozwolić dziecku i wychowawcy odnaleźć linie rozwoju życia, budować swoją biografię — od kontroli zewnętrznej do takiej karności, której podstawą jest wewnętrzne prawo moralne (Falska 1983, s. 303).

Dziecięce obywatelstwo wyraża się u Korczaka w dialogu, w komunikacji z dzieckiem. Dziecko wypowiada się w swoich sprawach, mówi o problemach kolegów, domu, szkoły. Mówi o tym publicznie na forum grupy, pisze liściki, kartki, wspólnie redaguje gazetkę i czasopismo „Mały Przegląd”. Janusz Korczak, Maria Wilczyńska, Maryna Falska doskonale rozumieją, że obywatelstwo, demokratyczne stosunki między dziećmi, a wychowawcami, wymagają budowania obywatelskich postaw, doświadczeń oraz różnych zakładowych rozwiązań instytucjonalnych, które pozwalają to obywatelstwo praktykować i rozwijać.

Drugim niezbywalnym elementem obywatelstwa są prawa ekonomiczne i socjalne. Korczak jako pierwszy polski rzecznik praw dziecka z determinacją lewicującego działacza społecznego pisze: „Dzieci i młodzież stanowią trzecią część ludzkości, dzieciństwo stanowi trzecią część życia. Sprawdźmy rzetelnie ile wydajemy na użytek ludu dziecięcego, narodu małosrogo, klasy pańszczyźnianej” (2002, s. 171). Dzieci cierpią, są sprzedawane, głodzone, wykorzystywane ekonomicznie. Są tanią siłą roboczą. Dostają od nas nie to, co im się należy, ale to, co my uznamy za wspaniałomyślną jałmużnę.

Korczak szanuje dziecięcą własność. Kapsle, sznurki to nie tylko trofea, ale rzeczy, które mają dla dziecka ekonomiczne znaczenie. Korczak uczy dzieci korzystania z praw ekonomicznych i socjalnych, pokazuje logikę handlu, zarobkowania. Od młodszych kupuje zęby, starszym odsłania niebezpieczeństwa związane z zarobkowaniem i bankructwem.

Dziecięce obywatelstwo jest konkluzją, rezultatem urzeczywistniania tego prawa. Jest również wizją świata, o jaki Korczak walczy. Ewa Jarosz, odczytując współcześnie idee korczakowskie, wskazuje, iż dziecięce obywatelstwo oznacza działania na rzecz społecznej inkluzji dzieci, przeciwstawianie się biedzie, przemocy, wykorzystaniu ekonomicznemu, komercyjnej manipulacji konsumenckimi zachowaniami dzieci, dyskryminacją społeczną, dyskryminacją płci, religii, narodowości dotykającą dzieci. W przyjętej przez Radę Europy w 2009 roku rekomendacji „Promowanie uczestnictwa dzieci w decyzjach, które ich dotyczą” zwraca się uwagę nie tylko na prawa obywatelskie, socjalne, kulturalne, ale także na wspieranie idei zaangażowania dzieci, społecznej aktywności dzieci, dziecięcej partycypacji w budowie lepszego społeczeństwa. Chodzi o to, aby, jak dowodzi Jarosz, dzieci były i czuły się respektowane i zdolne do dokonywania wyborów i włączania się w życie społeczne (Jarosz 2012).

Rok Janusza Korczaka — program działania

Rok Janusza Korczaka to program szerokiej otwartej edukacji społecznej skoncentrowanej wokół idei korczakowskich i adresowanej do różnorodnych podmiotów. Honorowy patronat nad tą inicjatywą sprawuje Pani Prezydentowa Anna Komorowska. Rzecznik Praw Dziecka jako główny inicjator Roku pełni rolę inspiratora, koordynatora i promotora działań korczakowskich. Nie są one zbyt sformalizowane. Nie mają odrębnych struktur organizacyjnych, specjalnego wsparcia kadrowego czy finansowego. Jest to raczej otwarta formuła działania społecznego charakterystyczna dla ruchów społecznych. Ich wspólną płaszczyzną komunikacji, łącznikiem, forum informacyjno-dyskusyjnym jest prowadzona przez Biuro Rzecznika Praw Dziecka strona internetowa <http://www.2012korczak.pl/> Pełni ona rolę internetowej instytucji organizującej społeczność korczakowską. Znaleźć tam można podstawowe informacje na temat biografii Janusza Korczaka, wskazówki bibliograficzne, a także wyimki z różnorodnych prac Korczaka, złote myśli Starego Doktora. Najważniejszymi częściami strony są kalendarium aktualnych wydarzeń z Polski, ze świata oraz informacje o aktualnych i zapowiadanych imprezach, konkursach, pracach, publikacjach korczakowskich.

W tej szerokiej, otwartej formule daje się wyodrębnić pięć podstawowych kręgów — obszarów działania wyróżnionych przede wszystkim ze względu na podmiot działania.

Pierwszy dotyczy centralnych instytucji rządowych tworzących Międzyresortowy Zespół współorganizujący razem z Rzecznikiem Praw Dziecka obchody Roku Janusza Korczaka. W skład zespołu weszli: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sportu, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Sprawiedliwości, Główny Inspektor Sanitarny, Urząd Prezydenta Miasta st. Warszawy.

Drugi krąg tworzą szkoły wyższe zajmujące się problematyką dziecka, dzieciństwa, a także władze lokalne i ważne instytucje edukacyjne, kulturalne, społeczne (kuratoria, urzędy marszałkowskie, prezydenci miast *etc.*). Szczególne miejsce w tej grupie zajmuje rozwijana od dawna działalność badawcza i promocyjna związana z dziedzictwem Janusza Korczaka prowadzona przez Żydowski Instytut Historyczny.

Do trzeciej grupy należą organizacje pozarządowe propagujące idee praw dziecka, pomocy dziecku, wsparcia dziecka i rodziny, w tym Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka, Międzynarodowe Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka, Fundacja Korczakowska, Komitet Ochrony Praw Dziecka i wiele innych.

Czwarty krąg to bezpośrednie działania szkół, bibliotek, różnych ośrodków wychowawczych uzupełniany różnorodnymi znakomitymi pomysłami akcji korczakowskich inicjowanymi przez różnorodnych liderów lokalnych i ponadlokalnych (zob. np. Korczakowo, Przystanek Korczak)

Krąg piąty obejmuje bezpośrednie działania rzecznika i Biura Rzecznika Praw Dziecka, które w roku 2012 skierowane są na propagowanie praw dziecka w perspektywie korczakowskiej. Jest ona adresowana przede wszystkim do młodzieży, ale także nauczycieli, pracowników socjalnych katechetów, policjantów, lekarzy, prawników. Spotykają się oni na korczakowskich konferencjach zaplanowanych dla wszystkich szesnastu województw. Dotychczas odbyło się sześć konferencji: w Katowicach, Łodzi, we Wrocławiu, Rzeszowie, Gdańsku, Warszawie. Są one współorganizowane przez młodzież z poszczególnych województw. Odbywają się w reprezentacyjnych miejscach (aule uniwersyteckie, teatry). Gromadzą zwykle kilkaset uczestników. Są ważnym wydarzeniem w życiu społeczności lokalnej. Mają przenosić idee korczakowskich praw dziecka do praktyki szkolnej, do instytucji służby zdrowia, do sądów rodzinnych, do mediów lokalnych, do lokalnej polityki społecznej. W Roku Janusza Korczaka Rzecznik Praw Dziecka podjął także wiele różnorodnych inicjatyw promujących idee korczakowskie (konkursy na plakat, ilustrację hasła *Nie ma dzieci — są ludzie*, konkursy literackie dotyczące twórczości Korczaka i wiele innych).

Szeroką działalnością edukacyjną związaną z dziedzictwem pedagogicznym Janusza Korczaka podjęło Ministerstwo Edukacji Narodowej, traktujące Starego Doktora jako symbolicznego patrona wszelkich działań resortu. Ministerstwo zadeklarowało współudział w planowanej na 1 czerwca XVIII sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży, która w tym roku obradowała pod hasłem „Szkoła demokracji i realizacji idei Janusza Korczaka”. Korczak

patronowało także różnorodnym programom i konkursom prowadzonym obecnie przez MEN, jak Bezpieczna i przyjazna szkoła, Szkoła na szóstkę, Żyjmy z pasją. W duchu idei korczakowskich Ministerstwo rozwija także międzynarodową współpracę i wymianę młodzieży z Izraelem. Pod hasłem „Budowanie Europy z dziećmi i dla dzieci. Pedagogika Janusza Korczaka” będą odbywać się także europejskie seminaria dla nauczycieli w ramach programu „Pestalozzi”. Planowanych jest wiele konferencji, imprez organizowanych przez kuratoria różnych województw, które mają pokazać, że Doktor Korczak nadal uczy.

Postać i dorobek Janusza Korczaka, jego specjalny udział w propagowaniu praw dziecka, korczakowskie prekursorstwo konwencji o prawach dziecka włączone zostały do programu promocji Polski w roku 2012 prowadzonej przez ambasady RP. Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy w Strasburgu uruchomiło specjalną stronę propagującą dziedzictwo Korczaka. Na wielu stronach ambasad znalazła się przygotowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych prezentacja o Januszu Korczaku. Ambasady, konsulaty polskie oraz środowiska polonijne zgłosiły cykl spotkań korczakowskich (Rosja, Azerbejdżan, Białoruś, Ukraina, Czechy, Słowacja, Izrael, Bułgaria, Rumunia, Włochy). W dniu 12 kwietnia korczakowskie spotkanie z udziałem Pani Prezydentowej Anny Komorowskiej odbyło się w ambasadzie Polskiej w Tokio. Zaplanowano też spotkania z udziałem Rzecznika Praw Dziecka, w Nowym Jorku, Pekinie, Genewie, Tiranie.

Rozszerzyła się także międzynarodowa współpraca szkół i uczelni wyższych. Odbyły się korczakowskie spotkania samorządów szkolnych młodzieży polskiej, izraelskiej i szwedzkiej. Środowiska akademickie zaprojektowały cykl wykładów i spotkań uczelni pedagogicznych z Białorusi, Ukrainy i Węgier, Azerbejdżanu. W Izraelu odbyło się spotkanie nauczycieli, pedagogów, psychologów, pracowników socjalnych na temat współczesnego odczytania idei pedagogicznych Janusza Korczaka i ich wykorzystania w praktyce edukacyjnej. Grono badaczy z Austrii zgłosiło podjęcie prac porównawczych pokazujących związki między pedagogiką Janusza Korczaka a Rudolfa Steinera.

Bogaty był także program imprez artystycznych związanych z Rokiem Janusza Korczaka. Teatr Wielki w Poznaniu przygotował wystawienie opartego na założeniach pedagogiki Korczaka musicalu *Okruchy życia. Anioły są wśród nas* w reżyserii Karola Świtajskiego.) Opera i Filharmonia Podlaska wykupiła dwuletnią licencję na musical „Korczak”, którego premiera miała miejsce we wrześniu 2012 roku. Uświetnił on również Międzynarodowy Korczakowski Kongres Praw Dziecka w Warszawie w końcu 2012 roku.

Najważniejszym jednak obszarem działań związanych z Rokiem Janusza Korczaka były różnorodne akcje, działania społeczno-edukacyjne, kulturalne, artystyczne, społeczne, polityczne podejmowane przez szkoły, przedszkola, ośrodki wychowawcze, biblioteki, domy kultury, organizacje harcerskie, gminy, liderów lokalnych. Takich akcji zgłoszono do Biura Rzecznika Praw Dziecka kilkaset. Są wśród nich inicjatywy lokalne nadawania szkołom i innym instytucjom imienia Janusza Korczaka, różnorodne konkursy wiedzy o Korczaku, konkursy artystyczne na logo, plakat, kalendarz korczakowski, konkursy na prezentacje, film, materiał multimedialny propagujący hasła Roku Janusza Korczaka. Te inicjatywy mają charakter oddolny, wyrastają z różnorodnych doświadczeń i tradycji

lokalnych. Aktywizują społeczność lokalną, rozwijają i budują dialog między lokalnymi placówkami oświatowymi i społeczno-kulturalnymi, umacniają komunikację dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli w duchu korczakowskich idei godności dziecka, praw dziecka i dziecięcego obywatelstwa.

Bibliografia

- Balcerek M. (1986). *Prawa dziecka*. Warszawa: PWN.
- Bińczycka J. (2009). *Spotkania z Korczakiem*. Olsztyn: Wydawnictwo Olsztyńskiej Szkoły Wyższej.
- Falkowska M. (1989). *Kalendarz życia, działalności i twórczości Janusza Korczaka*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Falkowska M., wyb., (1983). *Mysł pedagogiczna Janusza Korczaka. Nowe źródła*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Hertz A. (1991). *Wspomnienia starego człowieka*. Warszawa: PIW.
- Jakubowski M. (1996). *Janusz Korczak i jego dokonania*. Częstochowa: Wydawnictwo WSP Częstochowa.
- Jarosz E. (2012). „Korczakowskie dziedzictwo — współczesna koncepcja uczestnictwa społecznego dzieci”. Referat wygłoszony 5 marca 2012 roku podczas konferencji „Janusz Korczak — wielki człowiek i pedagog”. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Kamińska A. (2011). *Wrażliwość a podmiotowość. Teoria Emmanuela Lévinasa i praktyka Janusza Korczaka*. Kraków: Instytut Wydawniczy „Maximum”.
- Kirchner H., red. (1997). *Janusz Korczak — pisarz, wychowawca, myśliciel*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich.
- Korczak J. (1957-1958). *Wybór pism*, t. 1-4. Wybór Igor Neverly. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Korczak J. (1978-1984). *Pisma wybrane*, t. 1-4. Wprowadzenie i wybór Aleksander Lewin. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Korczak J. (2002). *Jak kochać dziecko. Prawo dziecka do szacunku*. Opracowała Barbara Smolińska-Theiss, Wiesław Theiss. Warszawa: Wydawnictwo Żak.
- Korczak J. (1992-2008). *Dzieła*, t. 1-14 (t. 15-16 w opracowaniu). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Latona, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich.
- Korczak J. (2003). *Dzieła*, t. 11: *Prawidła życia. Publicystyka dla dzieci*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich.
- Korczak J. i Falska M. (2007). *Wspomnienia z maleńkości. Dzieci Naszego Domu w Pruszkowie*, w: Falska M., *Nasz Dom. Zrozumieć, porozumieć się, poznać*. Wybór i opracowanie Marta Ciesielska, Barbara Puszkina. Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Badań Korczakianum.
- Lewin A., red. (1988). *Janusz Korczak. Bibliografia Polska 1943-1987*. Henitzberg: Agentur Dieck.

- Lewin A. (1999). *Korczak znany i niezany*. Warszawa: Wydawnictwo WSP ZNP.
- Mortkowicz-Olczakowa H. (1978). *Janusz Korczak*. Warszawa: Czytelnik.
- Olczak-Ronikier J. (1996). *Korczak. Próba biografii*. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Weil S. (1996). *Świadomość nadprzyrodzona*. Warszawa: PAX.
- Tarnowski J. (1990). *Janusz Korczak dzisiaj*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Theiss W. (1978). *Janusz Korczak: portret polityczny*. „Kwartalnik Pedagogiczny”, 3.
- Wołoszyn S. (1978). *Korczak*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Zadrożyńska M. (1988). *Powtarzać czas porodu*. Warszawa: Wydawnictwo Spółdzielcze.
- Zinecker J. (2004). *Konkurrierende Modelle von Kindheit in der Moderne — mögliche Konsequenzen für das Selbstverständnis von Kindheits- und Sozialisationsforschung*, w: D. Geulen i Veith (red.), *Sozialisationstheorie interdisziplinär*. Stuttgart: Lucius & Lucius.

Summary

The Year of Janusz Korczak was established in 2012, 70 years since his tragic death in the Nazi extermination camp at Treblinka, and 100 years after the opening of his first Orphanage. The idea was born in social movements, found support of the highest Polish authorities and the International Korczak Committee. The Commissioner for Human Rights of the Council of Europe offered Poland the cooperation in promoting Korczak's message all over Europe.

Korczak is remembered today primarily for his contributions to education as a great authority in custodial pedagogy, a social activist and an accomplished author writing for children and adult readers. The present Ombudsman for Children called Korczak the first informal Ombudsman for Children.

Janusz Korczak outlined the Declaration of Child's Rights comprising a long list of rights, among them rights to respect, to love, and even the right to die prematurely; the rights to speak and to be listened, to be appreciated for what he/she is, the right to desire, to claim, to ask.

The Korczak declaration was created long before such document was drawn up by the Geneva Convention.